WYROK TRYBUNAŁU (druga izba)
z dnia 10 czerwca 2004 r. *

W sprawie C-168/02

mającej za przedmiot skierowany do Trybunału na mocy protokołu z dnia 3 czerwca 1971 r. w sprawie wykładni przez Trybunał Sprawiedliwości Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych przez Oberster Gerichtshof (Austria) wniosek o wydanie, w ramach zawisłego przed tym sądem sporu między

Rudolfem Kronhoferem

a

Marianne Maier,

Christianem Möllerem,

Wirichem Hofiusem,

Zeki Karanem,

* Język postępowania: niemiecki.

orzeczenia w trybie prejudycjalnym w przedmiocie wykładni art. 5 pkt 3 ww. Konwencji z dnia 27 września 1968 r. (Dz.U. 1972, L 299, str. 32), zmienionej przez Konwencję z dnia 9 października 1978 r. w sprawie przystąpienia Królestwa Danii, Irlandii oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej (Dz.U. L 304, str. 1, i — tekst zmieniony — str. 77), Konwencję z dnia 25 października 1982 r. w sprawie przystąpienia Republiki Greckiej (Dz.U. L 388, str. 1), Konwencję z dnia 26 maja 1989 r. w sprawie przystąpienia Królestwa Hiszpanii i Republiki Portugalskiej (Dz.U. L 285, str. 1) oraz Konwencję z dnia 29 listopada 1996 r. w sprawie przystąpienia Republiki Austrii, Republiki Finlandii i Królestwa Szwecji (Dz.U. 1997, C 15, str. 1),

TRYBUNAŁ (druga izba),

w składzie: C. W. A. Timmermans, prezes izby, J.-P. Puissochet, J. N. Cunha Rodrigues (sprawozdawca), R. Schintgen oraz N. Colneric, sędziowie,

rzecznik generalny: P. Léger,
sekretarz: H. von Holstein, zastępca sekretarza,

rozważywszy uwagi na piśmie przedstawione:

— w imieniu R. Kronhofera przez M. Brandauera, Rechtsanwalt,

— w imieniu M. Maier przez M. Scherbantie, Rechtsanwältin,

— w imieniu Z. Karana przez C. Endera, Rechtsanwalt,

— w imieniu rządu austriackiego przez C. Pesendorfer, działającą w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu niemieckiego przez R. Wagnera, działającego w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu Zjednoczonego Królestwa przez K. Manjiego, działającego w charakterze pełnomocnika, wspomaganego przez T. Warda, barrister,

— w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez A.-M. Rouchaud i W. Bogensbergera, działających w charakterze pełnomocników,

uwzględniając sprawozdanie na rozprawę,

po wysłuchaniu uwag ustnych R. Kronhofera reprezentowanego przez M. Brandauera i R. Bickela, Rechtsanwälte, Z. Karana reprezentowanego przez C. Endera oraz Komisji reprezentowanej przez A.-M. Rouchaud i W. Bogensbergera, na rozprawie w dniu 20 listopada 2003 r.,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 15 stycznia 2004 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Postanowieniem z dnia 9 kwietnia 2002 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 6 maja 2002 r., Oberster Gerichtshof zwrócił się — na podstawie protokołu z dnia 3 czerwca 1971 r. w sprawie wykładni przez Trybunał Sprawiedliwości Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych — z pytaniem prejudycjalnym w przedmiocie wykładni art. 5 pkt 3 tej Konwencji (Dz.U. 1972, L 299, str. 32), zmienionej przez Konwencję z dnia 9 października 1978 r. w sprawie przystąpienia Królestwa Danii, Irlandii oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej (Dz.U. L 304, str. 1, i — tekst zmieniony — str. 77), Konwencję z dnia 25 października 1982 r. w sprawie przystąpienia Republiki Greckiej (Dz.U. L 388, str. 1), Konwencję z dnia 26 maja 1989 r. w sprawie przystąpienia Królestwa Hiszpanii i Republiki Portugalskiej (Dz.U. L 285, str. 1) oraz przez Konwencję z dnia 29 listopada 1996 r. w sprawie przystąpienia Republiki Austrii, Republiki Finlandii i Królestwa Szwecji (Dz.U. 1997, C 15, str. 1) (zwanej dalej „Konwencją").

2 To pytanie zostało podniesione w ramach sporu pomiędzy R. Kronhoferem, zamieszkałym w Austrii, a zamieszkałymi w Niemczech: M. Maier, Ch. Möllerem, W. Hofiusem i Z. Karanem (zwanymi dalej „pozwanymi w sporze przed sądem krajowym"), w ramach którego R. Kronhofer domagał się odszkodowania z tytułu szkód majątkowych, które miał ponieść w związku z czynem niedozwolonym popełnionym przez pozwanych w sporze przed sądem krajowym, działających w charakterze członków zarządu lub doradców inwestycyjnych spółki Protectas Vermögensverwaltung GmbH (zwanej dalej „spółką Protectas"), której siedziba znajduje się również w Niemczech.

Ramy prawne

3 Artykuł 2 akapit pierwszy Konwencji stanowi:

„Z zastrzeżeniem przepisów niniejszej konwencji osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium Umawiającego się Państwa mogą być, niezależnie od ich obywatelstwa, pozywane przed sądy tego państwa".

4 Zgodnie z art. 5 pkt 3 Konwencji:

„Osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium jednego z Umawiających się Państw, może być pozwana w innym Umawiającym się Państwie:

[...]

3) jeżeli przedmiotem postępowania jest czyn niedozwolony lub czyn podobny do czynu niedozwolonego albo roszczenia wynikające z takiego czynu — przed sąd miejsca, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę".

Postępowanie przed sądem krajowym oraz pytanie prejudycjalne

5 R. Kronhofer wystąpił do Landesgericht Feldkirch (Austria) przeciwko pozwanym w sporze przed sądem krajowym z powództwem o odszkodowanie z tytułu szkód majątkowych, które miał ponieść w związku z popełnionym przez nich czynem niedozwolonym.

6 Pozwani w sporze przed sądem krajowym nakłonili telefonicznie R. Kronhofera do zawarcia umowy opcyjnej zakupu akcji (transakcje Call-Options), nie informując go jednak o ryzyku związanym z taką operacją. W konsekwencji R. Kronhofer przekazał w listopadzie i w grudniu 1997 r. na konto inwestycyjne w spółce Protectas w Niemczech środki na łączną kwotę 82 500 USD, które zostały następnie wykorzystane do nabycia na giełdzie w Londynie opcji na zakup akcji charakteryzujących się wysokim stopniem ryzyka. Przedmiotowa operacja doprowadziła do utraty części przekazanych środków, w efekcie czego R. Kronhofer otrzymał zwrot jedynie części zainwestowanego przez niego kapitału.

7 Jurysdykcja Landesgericht Feldkirch wynikała z art. 5 pkt 3 Konwencji, jako sądu miejsca, w którym wystąpiła szkoda, w tym przypadku miejsce zamieszkania R. Kronhofera.

8 Ponieważ powództwo zostało odrzucone, R. Kronhofer zaskarżył orzeczenie w przedmiocie odrzucenia powództwa do Oberlandesgericht Innsbruck (Austria), który uznał się za niewłaściwy ze względu na okoliczność, że sąd miejsca zamieszkania nie jest „sądem miejsca, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę", gdyż ani miejsce działań powodujących szkodę, ani miejsce wystąpienia samej szkody nie znajdowały się na terytorium Austrii.

9 Oberster Gerichtshof, do którego została skierowana skarga „rewizyjna", uważa, że Trybunał nie rozstrzygnął jeszcze kwestii, czy wyrażenie „miejsce, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę" należy interpretować tak szeroko, że w przypadku szkody czysto majątkowej, której przedmiotem jest pewna część majątku poszkodowanego zainwestowana w innym umawiającym się państwie, obejmuje ono również miejsce zamieszkania poszkodowanego i tym samym ośrodek jego interesów majątkowych.

10 Zważywszy na fakt, że rozstrzygnięcie sporu wymaga dokonania wykładni Konwencji, Oberster Gerichtshof postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy wyrażenie »miejsce, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę«, zawarte w art. 5 pkt 3 Konwencji [...], należy interpretować w ten sposób, że w przypadku szkody czysto majątkowej, która wynika z zainwestowania pewnych składników majątku osoby poszkodowanej, obejmuje ono również miejsce zamieszkania tej osoby, gdy inwestycja została dokonana w innym Państwie Członkowskim Wspólnoty?"

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

11 Sąd krajowy występujący z wnioskiem zmierza zasadniczo do uzyskania odpowiedzi na pytanie, czy art. 5 pkt 3 Konwencji winien być interpretowany w ten sposób, że wyrażenie „miejsce, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę" może odnosić się do miejsca zamieszkania powoda — jako „ośrodka jego interesów majątkowych" — chociażby z tego względu, że tam poniósł szkodę finansową, będącą konsekwencją utraty składników swojego majątku, która miała miejsce w innym umawiającym się państwie.

12 Tytułem wstępu należy przypomnieć, że system przyznawania jurysdykcji ogólnej, przewidziany w tytule II Konwencji, opiera się na podstawowej zasadzie, wyrażonej w jej art. 2 akapit pierwszy, w myśl której osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium umawiającego się państwa mogą być pozywane przed sądy tego państwa, niezależnie od ich obywatelstwa.

13 Tytuł II rozdział 2 Konwencji przewiduje, wyłącznie na zasadzie odstępstwa od tej podstawowej zasady jurysdykcji sądu miejsca zamieszkania pozwanego, pewną liczbę przypadków jurysdykcji szczególnej, wśród których figuruje przypadek z art. 5 pkt 3 Konwencji.

14 Powyższe reguły dotyczące jurysdykcji szczególnej podlegają ścisłej wykładni, która nie może wykraczać poza przypadki wyraźnie przewidziane w Konwencji (zob. wyroki z dnia 27 września 1988 r. w sprawie 189/87 Kalfelis, Rec. str. 5565, pkt 19 oraz z dnia 15 stycznia 2004 r. w sprawie C-433/01 Blijdenstein, dotychczas nieopublikowany w Zbiorze, pkt 25).

15 W myśl utrwalonego orzecznictwa reguła wyrażona w art. 5 pkt 3 Konwencji jest oparta na istnieniu łącznika wynikającego ze szczególnie ścisłego związku pomiędzy roszczeniem a sądami innymi niż sąd miejsca zamieszkania pozwanego, który uzasadnia przyznanie jurysdykcji tym sądom ze względu na prawidłowe administrowanie wymiarem sprawiedliwości oraz sprawną organizację postępowania (zob. między innymi wyroki z dnia 30 listopada 1976 r. w sprawie 21/76 Bier, tzw. „Mines de potasse d'Alsace", Rec. str. 1735, pkt 11 oraz z dnia 1 października 2002 r. w sprawie C-167/00 Henkel, Rec. str. I-8111, pkt 46).

16 Trybunał orzekł również, że w przypadku gdy miejsce zdarzenia mogącego wywołać odpowiedzialność odszkodowawczą z tytułu popełnienia czynu niedozwolonego lub czynu podobnego do czynu niedozwolonego nie jest miejscem, w którym wystąpiła

szkoda, wyrażenie „miejsce, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę", występujące w art. 5 pkt 3 Konwencji, należy rozumieć w ten sposób, że obejmuje ono swoim zakresem zarówno miejsce wystąpienia samej szkody, jak również miejsce zdarzenia będącego przyczyną tej szkody, wobec czego pozew może zostać skierowany przeciwko pozwanemu według wyboru powoda do sądu jednego z tych miejsc (zob. w szczególności ww. wyrok w sprawie Mines de potasse d'Alsace, pkt 24 i 25 oraz wyrok z dnia 5 lutego 2004 r. w sprawie C-18/02 DFDS Torline, dotychczas nieopublikowany w Zbiorze, pkt 40).

17 Z postanowienia odsyłającego wynika, że, zdaniem Oberster Gerichtshof, w postępowaniu przed sądem krajowym zarówno miejsce wystąpienia szkody, jak również miejsce zdarzenia będącego jej przyczyną znajdują się na terytorium Niemiec. Specyfika tej sprawy polega na tym, że rzekoma szkoda finansowa poniesiona przez powoda w innym umawiającym się państwie wywołała skutki jednocześnie w sferze całego jego majątku.

18 Ponadto, jak słusznie wywodzi rzecznik generalny w pkt 46 swojej opinii, w takim przypadku nic nie uzasadnia przyznania jurysdykcji sądom umawiającego się państwa innego niż to, na którego terytorium miało miejsce zdarzenie powodujące szkodę oraz wystąpienie samej szkody, tj. w którym spełnione zostały wszystkie przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej. Przyznanie takiej jurysdykcji nie odpowiadałoby żadnej obiektywnej potrzebie z punktu widzenia postępowania dowodowego lub organizacji procesu.

19 Jak również orzekł Trybunał, pojęcie „miejsce, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę" nie może być interpretowane w tak szeroki sposób, że oznaczałoby ono każde miejsce, w którym mogą być odczuwalne negatywne konsekwencje zdarzenia, które spowodowało szkodę rzeczywiście powstałą w innym miejscu (zob. wyrok z dnia 19 września 1995 r. w sprawie C-364/93 Marinari, Rec. str. I-2719, pkt 14).

20 W takiej sytuacji jak w postępowaniu przed sądem krajowym wykładnia taka powodowałaby, że ustalenie właściwej jurysdykcji zależałoby od niepewnych okoliczności, takich jak „ośrodek interesów majątkowych" poszkodowanego i w konsekwencji pozostawałaby w sprzeczności z postulatem wzmocnienia ochrony prawnej osób zamieszkałych we Wspólnocie, pozwalającym powodowi w prosty sposób określić sąd, przed który może on wytoczyć powództwo, i jednocześnie pozwanemu ustalić sąd, przed który może on zostać pozwany, stanowiącym jeden z celów Konwencji (zob. wyroki z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie C-256/00 Besix, Rec. str. I-1699, pkt 25 i 26 oraz ww. wyrok w sprawie DFDS Torline, pkt 36). Ponadto taka wykładnia mogłaby uzasadniać najczęściej jurysdykcję sądów miejsca zamieszkania powoda, czemu — jak to już również stwierdził Trybunał w pkt 14 niniejszego wyroku — zdaje się, poza przypadkami wyraźnie w niej wskazanymi, sprzeciwiać sama Konwencja.

21 Mając na uwadze powyższe rozważania, na zadane pytanie należy udzielić odpowiedzi, że art. 5 pkt 3 Konwencji należy interpretować w ten sposób, że wyrażenie „miejsce, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę" nie oznacza miejsca zamieszkania powoda, w którym znajduje się „ośrodek jego interesów majątkowych" wyłącznie z tego powodu, że tam poniósł on szkodę finansową w wyniku utraty składników jego majątku, która miała miejsce w innym umawiającym się państwie.

W przedmiocie kosztów

22 Koszty poniesione przez rządy austriacki, niemiecki i Zjednoczonego Królestwa oraz przez Komisję, które przedłożyły Trybunałowi swoje uwagi, nie podlegają zwrotowi. Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem; do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach.

Z powyższych względów

TRYBUNAŁ (druga izba)

w odpowiedzi na pytanie przedłożone mu postanowieniem z dnia 9 kwietnia 2002 r. przez Oberster Gerichtshof orzeka, co następuje:

Artykuł 5 pkt 3 Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, zmienionej przez Konwencję z dnia 9 października 1978 r. w sprawie przystąpienia Królestwa Danii, Irlandii, Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, Konwencję z dnia 25 października 1982 r. w sprawie przystąpienia Republiki Greckiej, Konwencję z dnia 26 maja 1989 r. w sprawie przystąpienia Królestwa Hiszpanii i Republiki Portugalskiej oraz przez Konwencję z dnia 29 listopada 1996 r. w sprawie przystąpienia Republiki Austrii, Republiki Finlandii i Królestwa Szwecji należy interpretować w ten sposób, że wyrażenie „miejsce, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę" nie oznacza miejsca zamieszkania powoda, w którym znajduje się „ośrodek jego interesów majątkowych" wyłącznie z tego powodu, że poniósł on szkodę finansową w wyniku utraty składników jego majątku, która miała miejsce w innym umawiającym się państwie.

Timmermans Puissochet Cunha Rodrigues

Schintgen Colneric

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 10 czerwca 2004 r.

Sekretarz

R. Grass

Prezes drugiej izby

C. W. A. Timmermans